

1

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

בענין: לוי תולי ואח'
 ע"י ב"כ עו"ד פיכמן אליעזר
 נ ג ד
 חיפה כימיקלים בע"מ ואח'
 תובעים
 נתבעים

החלטה

הרקע לבקשה וטענות הצדדים:

1
 2
 3
 4
 5 בפני בקשת הנתבעים אשר הועלתה במסגרת הדיון מיום 11.3.07 בתיקים אלו,
 6 העוסקים בתביעותיהם של הדייגים אשר עסקו בדיג במעגן הקישון וחלו במחלות
 7 סרטן. הנתבעים מבקשים מביהמ"ש שלא לקבל את חוות דעתו של מר מנחם בן ימי
 8 מהטעם שהוא אינו מומחה בנושאים שבהם עוסקת חוות דעתו.
 9
 10 התובעים הגישו לביהמ"ש את חוות דעתו של מר מנחם בן ימי וביום 11.3.07 הוא
 11 החל להעיד בפני ביהמ"ש. בחוות דעתו כותב מר מנחם בן ימי כי נתבקש לחוות
 12 דעתו המקצועית בשאלות מהם החומרים שנמצאו במים ו/או בבוצה במורד נחל
 13 הקישון ובמעגן הדייג קישון; ריכוזי החומרים במי ובוצת הנחל והשוואה לתקנים;
 14 הפיכת נחל הקישון מנחל חי לנחל מת; פעילות הדייג בקישון וחשיפת הדייגים למי
 15 ובוצת המעגן; חומציות המים ומקורות זיהום זה ותוצאותיו.
 16
 17 מר מנחם בן ימי כותב בחוות דעתו כי הינו אוטודידקט, בעל תואר דוקטור לשם
 18 כבוד מטעם האוניברסיטה הטכנית בקלינינגראד, רוסיה וכי רכש השכלה בנושאי
 19 ים ודייג תוך לימוד ומחקר עצמי במשך שנים רבות. במסגרת פרק הניסיון בחוות
 20 הדעת כותב מר בן ימי, בין היתר, כי היה דייג, קברניט מכמורתן וטכנולוג דייג וכן

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1 כי עבד במעגן הדייג קישון. כן מציין הוא כי כתב מאמרים ומחקרים טכניים
 2 ומדעיים רבים, אשר התפרסמו.

3
 4 מר מנחם בן ימי, שעיסוקו, על פי האמור בחוות דעתו, יועץ למימשק ואקולוגיה של
 5 דייג, העיד בעדותו בביהמ"ש ביום 11.3.07 כי אין לו כל השכלה פורמלית בנושאים
 6 אליהם מתייחסת חוות הדעת, כי הוא אינו טוקסיקולוג או כימאי וכי אין לו כל
 7 השכלה פורמאלית בתחום הנדסת חומרים. בעדותו הארוכה ציין כי מחקריו עסקו
 8 בתחומים שונים הקשורים לענף הדייג ככלל ואולם לא לתחומים נשוא חוות דעתו.

9
 10 במהלך עדותו בדיון שהתקיים ביום 11.3.07 ציין העד כי אף אחד מהמאמרים
 11 שכתב לא היה בנושא חומרים כימיים:

12
 13 "ש. אני אומר לך שבכל המאמרים שאתה פרסמת אף לא
 14 אחד מהם עוסק בחומרים כימיים, לא עוסק באנליזות של,
 15 ת. אבל הייתי אומר לך את זה דוגרי, למה כל הדבר הזה.
 16 תשאל ואני אענה לך. לא כתבתי על חומרים כימיים עד
 17 שבשנת 1991 התחלתי להתעניין בנושא של הקישון.
 18 ש. כן, אבל גם אחרי 1991, עד המועד שנתת, עד 2001,
 19 מועד שנתת את התצהיר שלך, אין שום מאמר, שום
 20 פרסום, שום כתבה בנוגע לחומרים כימיים.
 21 ת. נכון, כי אני אמרתי, אני לא חוקר בזה."

22 (ההדגשה הוספה. ר.ש.)

23 הנתבעים טוענים כי העד אינו מומחה לעניין הנושאים המצויינים בחוות הדעת. אין
 24 לו כל השכלה טכנית או מעשית בהקשר הכימי. אין לו כל ניסיון, טכני או מעשי.
 25 הוא לא פרסם מאמרים בנושאים המצויינים בחוות דעתו.

26

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

- 1 כן טוענים הנתבעים כי קבלת חוות דעת מומחה נתונה לשיקול דעתו של ביהמ"ש
 2 וביהמ"ש אינו נוהג להתיר הגשת חוות דעת שלא תורמת תרומה ממשית לבירור
 3 השאלות ששנויות במחלוקת. בעניין זה המדובר בעניינים מקצועיים שמעצם טבעם
 4 דורשים השכלה אקדמית, השכלה שהעד במקרה זה לא רכש.
 5
 6 הנתבעים מציינים כי אכן אפשר לקבל עדות מומחה של מי שאין לו השכלה
 7 פורמאלית, אך דבר זה נעשה רק במקרים בהם מדובר באדם שבמשך שנים ארוכות
 8 עוסק באופן פרקטי בתחום מסוים כך שידיעתו כמומחה באותו תחום מתגברת על
 9 חוסר ההשכלה הפורמאלית או במקום שבו כלל לא ניתן לרכוש השכלה פורמאלית.
 10 בתחום שבו הוגשה חוות דעתו של העד צריך לרכוש השכלה פורמאלית ובנוסף
 11 לעבוד עבודה מעשית ולכן אין זה המקרה לקבל עדות מומחה של מי שאין לו
 12 השכלה בנושא.
 13
 14 התובעים טוענים בתגובתם כי אין מניעה שמומחה ירכוש את מומחיותו שלא בדרך
 15 פורמלית, אלא תוך כדי עבודה והתנסות, אפילו מכוח עיסוק כתחביב וכי על
 16 ביהמ"ש לקבוע, על פי שיקול דעתו, אם די באותה הכשרה על מנת להקנות לעד
 17 מעמד של מומחה לצורך העניין הנדון בפניו. לטענת התובעים, מדובר באדם בעל
 18 כישרון נדיר של יכולת לימוד עצמאית ברמה הגבוהה ביותר ללא לימודים פורמליים
 19 באוניברסיטה. התובעים טוענים כי העד התמחה במשך שנים רבות בנושאי דיג
 20 וטכנולוגיה של דייג ונושאים נלווים וכתב שורה ארוכה של ספרים ומאמרים בנושאי
 21 הדיג.
 22
 23 לטענת התובעים, אין צורך שנותן חוות הדעת יהיה מהנדס כימיה או מהנדס
 24 למתכות כדי להעיד בסוגיות עליהן כותב העד בחוות דעתו וניתן להעיד על נושאים
 25 אלו תוך הסתמכות על מחקריהם של אחרים, ספרות מקצועית ונסיונו האישי של

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1 העד. על כן, מבקשים התובעים לאפשר לעד להמשיך בעדותו על חוות דעתו
 2 כמומחה.

3
 4 לחילופין, מבקשים התובעים להרשות להם לחזור בהם מהודעתם שהעד יעיד כעד
 5 מומחה והם מבקשים להרשות להם להסתמך על התצהיר שנחתם על ידי העד
 6 ולהעיד על העובדות כמפורט בתצהירו בלי שאלה ילוו בתואר עדות מומחה. כן
 7 מבקשים התובעים להגיש כמוצגים מטעמם את רשימת המקורות שפורטה בחוות
 8 דעתו של העד, עליהם הוא נסמך בחוות דעתו ובתצהירו.

9
 10 בתשובת הנתבעים לתגובת התובעים טוענים הנתבעים כי יש לדחות את בקשת
 11 התובעים להגיש את תצהירו של העד כתצהיר עדות ראשית וזאת מאחר שמדובר
 12 בעדות סברה אשר אינה יכולה להתקבל אלא כאשר היא מוגשת כחוות דעת של
 13 מומחה.

14
 15 לעניין עדותו כמומחה טוענים הנתבעים כי העד לא רכש השכלה או ידע בתחום
 16 שלגביו הוא מתיימר להעיד כמומחה.

17
 18 לעניין הנספחים של חוות הדעת טוענים הנתבעים כי אין לקבלם, גם אם ביהמ"ש
 19 יתיר לעד להעיד כמומחה, משום שאין מומחה יכול להכשיר בחוות דעתו הגשת
 20 ראיות שלא על פי דיני הראיות. המומחה לא ערך את המסמכים ולכן אין להגישם
 21 באמצעותו.

דין:

22
 23
 24 סעיף 20 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, מתיר, כחריג לכלל הפוסל
 25 עדות מפי השמועה, קבלת חוות דעת מומחה כראיה כאשר המדובר בחוות דעתו של
 26 מומחה "בשאלה שבמדע, שבמחקר, שבאמנות או שבידיעה מקצועית...".

בתי המשפט

000732/01 א
 בתיק עיקרי: /000732
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1
 2 תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, מגדירות "מומחה" כ"רופא, מומחה
 3 רפואי, או מי שעוסק כמומחה בנושא שבמדע, במחקר, באמנות או במקצוע";
 4

5
 6 "כבר נפסק כי הקביעה האם כישורי המומחה הולמים את הנדרש
 7 מסורה לבית-המשפט שבפניו מעיד המומחה (ראו: ע"פ 112/69
 8 חליחל נ' מדינת ישראל, פ"ד כג(1) 733, 742-743; ע"פ 436/88
 9 רבינוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(1) 553, 556; א' הרנון דיני ראיות
 10 (חלק שני, תשמ"ה) 297).....".

11 ראה:
 12 ע"א 2906/01 עיריית חיפה נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ, תק-על 2006(2), 2504,
 13 עמ' 2516.

14
 15 "לא ביחס לכל תחום מן התחומים, שגביהם רשאי בית המשפט
 16 להיזקק לחוות-דעת, או לעדות, מפי מומחה לדבר, מותנית קבילות
 17 חוות הדעת, או העדות, בהיותו של העד המומחה בעל הכשרה
 18 שנרכשה בלימודים עיוניים במסגרת מוסדית מוכרת, או בהיותו בעל
 19 הסמכה פורמלית מסויימת; שכן, מוכרים וידועים תחומים רבים,
 20 שההתמחות בהם עשויה לנבוע מלימוד עצמי ומניסיון מעשי. כך
 21 נתפרש הדין על-ידי המלומד פרופ' א' הרנון, בספרו "דיני ראיות",
 22 חלק שני (בהוצאת המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי על-
 23 שם הרי סאקר, תשל"ז-1977), שבהתייחסו לשאלה, באלו נושאים
 24 יקבלו בתי משפט עדות מומחה, נזקק לנוסחו של סעיף 20 לפקודת
 25 הראיות (נוסח חדש), התשל"א-1971, ואמר (בעמ' 294-295) את
 26 הדברים הבאים:

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1
 2 "פקודת הראיות מדברת על שאלה שבמדע, שבמחקר,
 3 שבאמנות או שבידיעה מקצועית ועל מצב בריאותו של אדם.
 4 התחומים הם איפוא רחבים ביותר, אך ניתן לומר שקיימת
 5 מגבלה כללית אחת: הנושא אשר עליו מעיד המומחה צריך
 6 להיות כזה, שהכשירות לחוות דעה עליו נרכשת רק על-ידי
 7 התמחות מיוחדת, בלימודים או בנסיון מעשי" (ההדגשה
 8 שלי - א'מ').
 9
 10 על סוגייה זו - אמנם מנקודת ראותו של סדר הדין האזרחי, אך
 11 בראייה עקרונית רחבה - עמד חברי הנכבד, השופט ג. בך, בע"א
 12 745/82 שחר ואח' נ. ל' בור ואח', פ"ד מ' (46) 2, בעמ' 50, לאמור:
 13
 14 "קיימים שני סוגים של 'עדים מומחים', אשר עדותם קבילה
 15 ורלוואנטית, למרות שאין ברשותם בהכרח מידע ישיר בדבר
 16 העובדות המרכזיות שעליהן נסב המשפט שבו הם נקראים
 17 להעיד.
 18
 19 ישנם 'מומחים' במובן הקלאסי של המונח, היינו, אנשים
 20 שהתמחו במדע או במקצוע, בעלי תארים ודיפלומות, אשר
 21 בתי-משפט נזקקים לעדותם, כאשר מחוויים הם את דעתם
 22 בנושא שהוא בתחום מומחיותם המיוחדת. ומאידך גיסא
 23 ישנם אנשים אחרים, אשר בדרך זו אחרת, אם תוך עיסוק
 24 במקצועם או בתור חובבנים או בדרך מקרית אחרת, רכשו
 25 מידע כללי בנושא מסוים, ובית המשפט סבור, כי יוכל

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כבי השופט ר. שפירא

- 1 להפיק תועלת מפרי ניסיונם בבואו להחליט בנושא או
 2 בנושאים העומדים להכרעה לפניו."
 3
 4 ובהשיבו לשאלה, על-פי מה תיבחן קבילותן של עדויות מומחים מן
 5 "הסוג השני", הוסיף (בעמ' 51) לאמור:
 6
 7 "אין שום טעם להעמיד לפני בית המשפט מגבלות
 8 פורמאליות ונוקשות בעניין זה. הקריטריון היחידי של
 9 קבילות ראיה מסוג זה נעוץ במבחנים של רלוואנטיות ושל
 10 משקל פוטנציאלי".
 11 ראה:
 12 ע"פ 436/88 עוזי רבינוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(1), 553, עמ' 556-557.
 13
 14
 15 "אין שום טעם להעמיד בפני בית המשפט מגבלות פורמליות
 16 ונוקשות בעניין זה. הקריטריון היחידי של קבילות ראיה מסוג זה
 17 נעוץ במבחנים של רלבנטיות ושל משקל פוטנציאלי. כך יש
 18 להניח, שבית משפט לא ירשה הבאת עד בתור "עד מומחה", כאשר
 19 יתברר לו מראש, כי על סמך ניסיונו וכישוריו של אותו עד לא יוכל
 20 הלה בשום אופן לתרום תרומה ממשית לברור השאלות השנויות
 21 במחלוקת".
 22
 23 ראה:
 24 ע"א 745/82 משה שחר ו-2 אח' נ' לאה בור ואח', פ"ד מ(2), 46, עמ' 50-51.
 25

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1 מומחיות של המומחה המעיד בפני בית המשפט צריכה להיות בתחום בו הוא מעיד.
 2 אין די בכך שאדם הוא "מומחה" ואפילו מוכר בתחומים קרובים. עליו להיות
 3 מומחה בתחום בו הוא אמור להאיר את עיני בית המשפט. ראה:
 4 בש"א 13424/05 (בתיק אזרחי 1564/99) (מחוזי חיפה) **קגסקי נתנאל נ' מדינת**
 5 **ישראל**, החלטה מיום 26.10.05 (פורסם באתר נבו).
 6
 7 סוגית היותו של אדם כשיר להחשב כמומחה נדונה בפסיקה. כאמור לעיל אין הכרח
 8 שבכל תחום המומחה יהיה בעל תעודה פורמאלית או השכלה פורמלית. עם זאת,
 9 וכאשר תחום המומחיות הוא בשאלות שבמדע הרי שעל המומחה להיות בעל
 10 השכלה ותואר מתאים או לפחות בעל נסיון מחקר וישומי מוכח בתחום התמחותו.
 11
 12 סוגית מומחיות בשאלות דומות של מדע נדונה בהרחבה בפסיקה בארה"ב.
 13 DAUBERT V. הנתבעים הפנו את ביהמ"ש לפסק הדין המנחה שניתן בעניין זה
 14 MERRELL DOW PHARMACEUTICALS INC., 509 U.S. 579. יצוין כי
 15 בפרשת דאוברט הנ"ל קבע ביהמ"ש של ארה"ב שורה של קריטריונים להכרה בידע
 16 מדעי ככזה המגיע לדרגת מומחיות. נקבע שם כי ידע מדעי (להבדיל מתואר מדעי)
 17 יכול להוות בסיס לעדות שבמומחיות לפני ביהמ"ש כאשר מתקיימים 4 תנאים
 18 בסיסיים. התנאי הראשון הוא שמומחיותו של המומחה נבדקה בעבר. התנאי השני
 19 הוא שהתיאוריה המדעית על בסיסה הוא מבסס את חוות דעתו נבדקה בעבר
 20 בפרסומים מדעיים אשר עברו הליך של הערכה מדעית (PER REVIEW) או
 21 פרסום מדעי הולם. התנאי השלישי הוא היכרות על תקלות אפשריות וסטיות תקן
 22 בתיאוריה המדעית והתנאי הרביעי הוא שהקהילה המדעית מכירה בתיאוריה
 23 ובמומחיותו.
 24

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כבי השופט ר. שפירא

1 ישומה של ההלכה הזו, כפי שפורטה לעיל, אינו אחיד בבתי המשפט בארה"ב. יש
 2 כאלו המציבים את המבחנים שנקבעו בפרשת דאוברט כמבחני קבילות ויש כאלו
 3 הרואים בהם כמבחנים למשקלה של עדות. ראה:
 4 Holbrook v. Lykes Brothers Steamship Co., Inc. et al, 80 F.3d 777
 5 (3d Cir. 1996);
 6 McCulloch v. H.B. Fuller Co., 61 F.3d 1038, 1043 (2d Cir. 1995)
 7
 8 עם זאת יצוין כי נקבע שאין מדובר ברשימה סגורה של מבחנים או רשימה יחודית
 9 ועל ביהמ"ש לשקול כל מקרה לגופו. ראה לעניין זה:
 10 KUMHO TIRE CO. V. CARMICHAEL, 526 U.S. 137, 141 (1999)
 11
 12 יודגש כי ההלכה המקובלת היא שכאשר עוסקים בשאלות של מדע וטכנולוגיה נבדק
 13 מידת הניסיון המקצועי בתחומים המדעיים והטכנולוגיים של המומחה. ראה:
 14 THOMAS V. CITY OF CHATTANOOGA, 398 F.3D 426, 431 (6TH
 15 CIR, 2005);
 16 UNITED STATES V. HANKEY, 203 F. 3D 1160, 1169 (9th CIR.
 17 2000).
 18
 19 עוד נפסק כי רמת מומחיותו של הטוען למומחיות מכוח ידע מדעי שלא על בסיס
 20 תעודת מומחה פורמאלית צריכה להיות ברמה המשכנעת את ביהמ"ש כי מומחיותו
 21 וניסיונו המדעי והמקצועי צריכים להיות מקבילים מבחינת עיסוקיו ובקיאיותו
 22 בתחום לאלו של מומחה בעל תעודות המעידות על הכשרה פורמאלית באותו תחום.
 23 ראה:

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

- 1 RIDER V. SANDOZ PHARM. CORP., 295 F. 3d 1194, 1197 (11th
 2 CIR. 2002).
 3
 4 ואולם לא רק משיטת משפט זרה ניתן ללמוד על הסוגיה של הגדרת אדם ככזה
 5 הראוי להיחשב מומחה לצורך עדות בבימ"ש. עניין זה נדון עוד במקורותינו לפני
 6 שנים רבות והאמור במקורות ישים ונכון, בהתאמה המתחייבת, גם לחידושי
 7 הטכנולוגיה והמדע דהיום.
 8
 9 במשפט העברי המשמעות הניתנת להיותו של בעל המקצוע מומחה בתחומו תלויה
 10 בתחום שבו עוסקים. לעיתים ההשלכה היא לעניין אחריותו בנוקין ולעיתים
 11 ההשלכה היא לעניין אמינותו, מן הבחינה הדתית או מהבחינה המשפטית, בדיני
 12 הראיות ועוד. להלן מספר דוגמאות לצורך בבעלי מקצוע מומחים:
 13
 14 1. דיין מומחה – פוסק השולחן ערוך (ראה: שולחן ערוך, חושן משפט, סימן ג',
 15 סעיף ב') שדיין מומחה לרבים פסק דינו בהינו בר תוקף בדיני ממונות אף
 16 במותב יחיד (אך ראה דברי הרמ"א, שם, הקובע: "ובזמן הזה אין דנין דין
 17 מומחה לרבים שידון ביחידי בעל כרחו של אדם"). על הגדרת מומחה
 18 בהקשר זה אומר הטור: "וכתב רב שרירא גאון, יחיד מומחה היינו דחשיב
 19 כרב נחמן ופקיע [=בקי] במשנה ובתלמוד ופקיע [=בקי] נמי בשיקול הדעת
 20 ומעיין בדינין כמה שנין [=שנים] ומנסין ליה זימנין סגיאיין [=ומנסים אותו
 21 פעמים רבות] ולא הוּו ביה טעות כגון האי הוי מומחה לרבים" (ראה: טור,
 22 חושן משפט, סימן ג'), מה שהגמרא מכנה במקום אחר "גמיר וסביר" (ראה:
 23 הוריות, דף ב ע"ב. ראה גם פרישה, חושן משפט, שם, ס"ק ו, באבחנה בין
 24 מומחה לרבים למומחה סתם, ודיון בדברי הרמב"ם, הרא"ש והנ"י בעניין
 25 זה). דהיינו, משמעות המומחיות אצל דיין היא ידע רב ובקיאות הלכתית

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כבי' השופט ר. שפירא

- 1 בצירוף יכולת הבנה וניתוח משפטיים, כאשר כישורים אלה מוכחים מנסיון
 2 העבר של הדיין (ראה: שולחן ערוך, יורה דעה, סימן רכח, סעיף א לעניין
 3 הצורך בחכם מומחה).
- 4 2. סופר סת"ם מומחה (ראה: מנחות דף מב ע"ב. גם לעניין תכלת ועוד) – אין
 5 לקנות תפילין אלא מסופר סת"ם מומחה הבקי בהלכות סת"ם (שולחן ערוך,
 6 אורח חיים, סימן לט, סעיף ח). הטעם הוא מאחר שפרשיות התפילין כבר
 7 סגורות ותפורות בתוך הבתים, והאדם הסביר עלול להתרשל בפתיחת
 8 התפילין ובדיקת הפרשיות, משא"כ במזוזות או אפילו קניית פרשיות תפילין
 9 בנפרד, אין צורך בקניה ממומחה, שכן עליהן לעבור בדיקה בטרם קביעתן
 10 במקומן. ראה משנה ברורה, שם, ס"ק יט).
- 11 3. שוחט מומחה – שוחט צריך לדעת הלכות שחיטה, ולהתנסות באופן מעשי
 12 בפני חכם ומומחה בתחום (ראה: שולחן ערוך, יורה דעה, סימן א, סעיף א.
 13 ודי במקרה זה בניסיון של שחיטה ג"פ). אמנם, אף שלעניין אכילה מבשר
 14 בהמה שנשחטה אין צורך בבדיקת מומחיותו של השוחט אם אינו בפנינו מן
 15 הטעם שרוב העוסקים בתחום זה מומחים הם, מכל מקום לעניין שוחט
 16 שניבל את הבהמה בשחיטתו ובכך למעשה גרם נזק כספי לבעליה של אותה
 17 בהמה, עליו להביא ראיה שהוא מומחה כדי להיפטר מתשלומי נזק (ודווקא
 18 אם שחט בחינם. ראה שולחן ערוך, חושן משפט, סימן שו, סעיפים ד-ה, ז;
 19 ש"ך, יורה דעה, סימן א, ס"ק ד). יצוין, שבתחום השחיטה כבר מתקופה
 20 קדומה הונהג הצורך בהכשרה מקצועית וקבלת תעודה המעידה על כשירותו
 21 המקצועית של השוחט (ראה: רמ"א, יורה דעה, סימן א, סעיף א).
- 22
- 23 דוגמאות נוספות ניתן למצוא בחוות הדעת בה הסתייעתי, מאת הרב יוסי שרעבי
 24 וד"ר יובל סיני, "הגדרת "מומחה" במשפט העברי", המרכז ליישומי משפט עברי
 25 (ישמ"ע) במכללה האקדמית נתניה.

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1 http://www.netanya.ac.il/content/law/opinion_14032007.pdf

2

3 כלומר, גם במשפט העברי, קביעת המומחיות היא גמישה ותלויה בתחום בו
 4 עוסקים, אך בכל זאת ניתן לומר באופן כללי מן המקורות שלעיל ועוד, שקיימים
 5 שני קריטריונים בסיסיים להגדרת המומחיות: **ידע תיאורטי מקצועי וניסיון מעשי**
 6 (המינוח בו השתמשו פוסקים לפרש את המילה מומחה היא "מנוסה". ראה למשל
 7 פרישה, חושן משפט, סימן ג, ס"ק ה).

8

9 באשר להליך המשפטי, מסוגיות התלמוד עולה כי בית הדין נזקק בדרך כלל לחוות
 10 דעת מומחה בענייני שמאות והערכה כספיים, ולא במובן הרחב של עדות מומחה
 11 הנחשבת ראייה קבילה בהליך המשפטי. מקרה נוסף בו יש צורך לבית הדין בהערכת
 12 מומחה הוא בנזקי גוף בהם יש לאמוד את ראשי הנזק השונים (ראה: שולחן ערוך,
 13 חושן משפט, סימן תכ, סעיפים טו-יח), אך גם קיימים מקרים נוספים בהם בית
 14 הדין נזקק לאומדן ומסתבר שעליו להיעזר בחוות דעת של מומחים, כך למשל לגבי
 15 קביעת סיבת מוות לעניין תוקף גט (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קמה, סעיף ז) או
 16 תוקף מתנת שכיב מרע (שולחן ערוך, חושן משפט, סימן רנ, סעיף ב), וכך למשל
 17 לעניין קביעת יכולתו של שומר לעמוד על משמרתו (שולחן ערוך, שם, סימן שצג,
 18 סעיף ז) ובהתאם לקביעה זו להיפטר מאחריות, ועוד. להרחבה בנושא זה ניתן לפנות
 19 לחוות הדעת הנ"ל מאת הרב יוסי שרעבי וד"ר יובל סיני באתר האינטרנט המצוין
 20 לעיל.

21

22 בהביאי את כל האמור לעיל, סבור אני כי יש להכיר במומחיות, ובמיוחד כאשר
 23 המומחיות היא בעניין שבמדע, רק כאשר המומחה הוא בעל הכשרה פורמאלית
 24 ואקדמית מתאימה, ולחילופין בעל התנסות מוכחת בתחום המדעיים עליהם הוא
 25 מבקש להעיד וניסיון מקצועי השקול לזה של מומחה בעל הכשרה פורמאלית, או

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1 לפחות קרוב לכך. כמו כן, על המומחה להמציא ראיות כי הוכר ככזה בקהילה
 2 המדעית הרלוונטית.

3

4 בענייננו, המדובר בעד שיש לו ניסיון וידע רב בנושאי דיג הנובעים מלימוד ומחקר
 5 עצמי. עם זאת, העד איננו מומחה בנושא בו עוסקת חוות דעתו – החומרים
 6 הנמצאים במי נחל הקישון ומעגן הדיג קישון. בנושא זה יש צורך בעד מומחה אשר
 7 רכש השכלה פורמאלית ולמד את הנושא שלא על דרך של לימוד ומחקר עצמי, או
 8 לכל הפחות עד המשלב בכישוריו ועברו המקצועי ידע תיאורטי וניסיון מקצועי
 9 בתחום, ברמה ובמידה המוכרת לעוסקים בתחום כשקולה למומחיות על רקע של
 10 לימוד והכשרה פורמאלית. מדובר בשאלות מתחום המדע ולכן אין להסתפק בנושא
 11 זה בעד אשר לא רכש את השכלתו בנושא בצורה פורמאלית או שלא התנסה בתחומי
 12 מחקר וניסיון מקצועי משמעותי בתחום בו הוא אמור להעיד על פי חוות דעתו.

13

14 כן אין לקבל את טענתם של התובעים כי ניתן לקבל את תצהירו של העד גם אם
 15 נקבע כי אינו עד מומחה וזאת משום שבמקרה זה תצהירו של העד ועדותו מהווים
 16 עדות סברה שאיננה קבילה מאחר שלא חל החריג של עדות מומחה.

17

18

19

סיכום:

20

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כבי' השופט ר. שפירא

1 אשר על כן, לאור המפורט לעיל, אני מקבל את בקשת הנתבעים שלא לקבל את חוות
 2 דעתו של מר מנחם בן ימי מטעם התובעים וזאת מהטעם שהעד, אשר ללא ספק
 3 הותיר רושם אמין ושל אדם בעל ידע נרחב בתחומים הקשורים לעולם הדיג, הוא
 4 אינו מומחה בנושאים שבהם עוסקת חוות דעתו, באמות המידה המכשירות אותו
 5 כמומחה לצורך עדות בביהמ"ש.

6
 7 על כן קבלת חוות דעתו או תצהירו של העד תהווה עדות סברה של אדם המעיד
 8 בעניין שאינו בתחום מומחיותו ומכאן שאיננה קבילה.

9
 10 בהתאם, חוות הדעת תוצא מתיק ביהמ"ש.

11
 12 מאחר והעד אמור היה להמשיך להעיד בישיבה הקרובה, והכל כחקירה נגדית על
 13 חוות דעתו, אני מורה כי מאחר וקבעתי שחוות דעתו אינה קבילה, ממילא מתייטר
 14 הצורך להמשיך ולחקור את העד.

15
 16 אשר על כן, וככל שהדבר מתייחס לעד זה, הישיבה בענייניו מבוטלת.

17
 18 עם זאת, יודיעו הצדדים לביהמ"ש במידת האפשר עד לא יאוחר ממחר, יום שישי,
 19 16.3.07, האם בדעתם לזמן עד אחר שיעיד במקום עד זה, באופן שבו ניתן יהיה
 20 לנצל את הזמן ששוריין לישיבת ההוכחות. הצדדים מתבקשים לעשות כן בהקדם
 21 האפשרי כך שניתן יהיה להיערך לקיום הישיבה או לביטולה, לרבות ביטול הזמנת
 22 ההקלטה, לפי הצורך.

23
 24 יצוין כי ניתנה אורכה לנתבעים להגיש תגובה עד סוף היום. הגיעו לעיוני ממש
 25 בסמוך לחתימת החלטה זו תגובותיהם של ב"כ כרמל אולפנינס, ב"כ חיפה
 26 כימיקלים וב"כ דשנים וחומרים כימיים בע"מ. יתכן וחלק מהנתבעים טרם הגישו

בתי המשפט

א 000732/01
 בתיק עיקרי: 000732/
 תאריך: 15/03/2007

בית משפט מחוזי חיפה
 בפני: כב' השופט ר. שפירא

1 את תגובתם, בין היתר מחמת קשיי העברת חומר לביהמ"ש עקב שביתה. בכל
 2 מקרה, ומאחר ועמדתם של הנתבעים כפי שבאה לידי ביטוי בדיון מתקבלת, וכדי
 3 שידעו הצדדים להערך לדיון ביום א', לא מצאתי לנכון לעכב עוד את מתן ההחלטה.
 4
 5 עו"ד פיכמן מטעם התובעים ועורכי הדין בורוכובסקי ורמות מתבקשים לרכז את
 6 הברור בכל הנוגע לקיום ישיבה לשמיעת עד אחר (במידת האפשר) ביום א' הקרוב
 7 ולהודיע את החלטת הצדדים לביהמ"ש בהקדם האפשרי.

8

9

המזכירות תמציא העתקים לב"כ הצדדים.

10

11

ניתנה היום כ"ה באדר, תשס"ז (15 במרץ 2007) בהעדר הצדדים.

12

13

14

ר. שפירא, שופט

15

16

17